

Αλέκος Αναγνωστάκης Συντηρητικές τομές βάθους στην εκπαίδευση

Ως «αποσπασματικές, πρόχειρες, χωρίς εσωτερική συνοχή, μη εφαρμόσιμες, κ.λπ.» χαρακτηρίζονται από την αντιπολίτευση οι εξαγγελίες του υπουργού Παιδείας που αφορούν αλλαγές στην εκπαίδευση. Ακόμη και η νεολαία του κυβερνώντος κόμματος, με αφορμή τις εξαγγελθείσες αλλαγές στις εισαγωγικές εξετάσεις για τα Α.Ε.Ι., μιλά «για μέτρα που δε συνοδεύονται από αλλαγές βάθους στο περιεχόμενο του Λυκείου».

Ωστόσο, αν προσέξει κανείς καλλίτερα, θα δει πως χωρίς την εξαγγελία ενός νέου και συνολικού εκπαιδευτικού νόμου (η οποία θα αποκάλυπτε και θα έκανε πιο ορατό το σύνολο των προθέσεων των κυβερνώντων), αλλά με επιμέρους αλλαγές, επιχειρείται μια νεοσυντηρητική τομή βάθους σε όλα τα επίπεδα. Το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα αλλάζει, σε μια προσπάθεια «ευέλικτης λειτουργίας και προσαρμογής του στις νέες οικονομικές διαδικασίες και στις αξίες της αγοράς». Αλλάζει δηλαδή με οδηγό τις βασικές νεοσυντηρητικές αντιλήψεις.

Έτσι, πραγματώνεται και θεσμοθετείται η αρχή της άμεσης και ευέλικτης παρέμβασης του κεφαλαίου στο περιεχόμενο, στη δομή και στη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης. Αυτή η άμεση και ευέλικτη παρέμβαση υλοποιείται ήδη μέσω

«των γραφείων επαγγελματικής αποκατάστασης αποφοίτων ΑΕΙ και ΤΕΙ», τα οποία εδρεύουν μέσα στις σχολές και επιτρέπουν την επιλογή τελειόφοιτων από τις εταιρίες για δουλειά, αφού μελετήσουν το φάκελο, δηλαδή την εν γένει συμπεριφορά των φοιτητών. Η παρέμβαση αυτή πραγματώνεται επίσης μέσω της χρηματοδότησης της έρευνας από σπόνσορες - ιδιώτες στα ΑΕΙ, μέσω της εκπόνησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων και της ανάλογης εκπαίδευσης εκπαιδευτικών από ιδιωτικά ιδρύματα (π.χ. ίδρυμα Λαμπράκη), καθώς και μέσω της δυνατότητας άμεσης χρηματοδότησης σχολείων και άλλων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μέσω των Δήμων, σύμφωνα με τις πρόσφατες εξαγγελίες του ΥΠΕΠΘ.

Σ' αυτή τη λογική εντάσσεται και η πρόσφατη ανακοίνωση (Ιούνιος '95, Συνέδριο της ΟΛΜΕ) του υπουργού Παιδείας. Σύμφωνα μ' αυτή «η χρηματοδότηση της Παιδείας από το Δημόσιο έχει φτάσει στα όρια της...!». Επίσης «... για την οικονομική αυτοτέλεια και ευελιξία των ΑΕΙ πρέπει αυτά να απορροφήσουν πρόσθετους πόρους μέσω, για παράδειγμα, σύνδεσής τους με τη βιομηχανία» (Γ. Παπανδρέου, *Επενδυτής*, 16.7.95). Πρόκειται για εξαγγελία πρόδηλης πολιτικής σημασίας, η οποία πέρασε χλωμά από τον τύπο και τα Μ.Μ.Ε.

Η ίδια αρχή της άμεσης και ευέλικτης παρέμβασης του κεφαλαίου στη δομή, στο περιεχόμενο και στη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης εμφανίζεται και στο ζήτημα της επαγγελματικής κατάρτισης. Αναφέρει και πάλι ο ίδιος ο υπουργός: «... Συμφωνήσαμε απόλυτα ότι όλα τα θέματα που αφορούν την επαγγελματική κατάρτιση, είτε πρόκειται για τα Ι.Ε.Κ. είτε πρόκειται για ΝΕΛΕ ή για άλλους φορείς, όλους τους φορείς, να ενταχθούν σε μια διαδικασία συντονισμού από το νομαρχιακό κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης (Κ.Ε.Κ.) ...».

Τα εν λόγω Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης αποτελούνται και από: εκπρόσωπο του περιφερειάρχη, εκπρόσωπο του φορέα που συμμετέχει στη χρηματοδότηση του προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης, εκπρόσωπο του Υπουργείου Εργασίας, έναν εξωτερικό παρατηρητή που ορίζει το Υπουργείο Εργασίας με τη σύμφωνη γνώμη της Ε.Ο.Κ.

Οι αρχές της αγοράς, η ευέλικτη και αποδοτική λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος προς όφελός της, στο κέντρο λοιπόν της εκπαιδευτικής πολιτικής των κυβερνήσεων.

Σ' αυτή τη λογική, σ' αυτή την αρχή εντάσσεται κατά τη γνώμη μας και η αλλαγή στο σύστημα διανομής πανεπιστημιακών συγγραμμάτων. Γιατί κανείς δεν πιστεύει στα σοβαρά πως με 30.000 δρχ. το χρόνο, δηλαδή με 15.000 δρχ. το εξάμηνο, ο φοιτητής μπορεί να εξασφαλίσει δυο ή και περισσότερα συγγράμματα της αρεσκείας, των ανησυχιών και των αναγκών του. Ούτε υπάρχει κανείς που να μην πιστεύει ότι το βιβλίο του διδάσκοντος θα είναι αναγκαίο, αφού από την οργάνωση και διδασκαλία του μαθήματος θα προκύπτει «αυθόρμητα» από τους φοιτητές.

Δεν πρόκειται επομένως για το θέμα «ένα ή πολλά συγγράμματα» και βεβαίως το πρόβλημα δεν αφορά την κατάργηση

του ενός συγγράμματος. Η κατάργηση της δωρεάν παροχής συγγραμμάτων σε όλους τους φοιτητές στοχεύει κυρίως στη γενίκευση της εισβολής και λειτουργίας των Α.Ε.Ι. με όρους της αγοράς. Στο κάτω κάτω, αν το ΥΠΕΠΘ ήθελε να εξασφαλίσει πολλαπλά συγγράμματα για τους φοιτητές, θα μπορούσε να ενισχύσει την αυτοτελή εκδοτική προσπάθεια των Α.Ε.Ι., ώστε να εξασφαλίζει φτηνά και αρκετά ικανοποιητικά συγγράμματα, και ταυτόχρονα να εφοδιάσει τις βιβλιοθήκες με ικανό αριθμό συγγραμμάτων 4-5 συγγραφέων ανά μάθημα, από τα οποία θα μπορούσε ελεύθερα να επιλέγει ο φοιτητής. Οι στόχοι του επομένως είναι άλλοι και φανεροί παρ' όλες τις υπογραφές επωνύμων...

Στο σημείο αυτό αξίζει τον κόπο να αναφερθούμε σε δύο μέτρα που νομοθετήθηκαν με το νόμο 2327 που πέρασε από τη Βουλή στις 31 Ιουλίου 1995. Με το νόμο αυτό το ΥΠΕΠΘ εκτός των άλλων θεσμοθετεί το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας (Ε.ΣΥ.Π.), το οποίο «εισηγείται στην κυβέρνηση θέματα εκπαιδευτικής πολιτικής».

Το Ε.ΣΥ.Π. αποτελείται από εκπροσώπους 11 υπουργείων -του ΥΠΕΘ και όλων των υπουργείων που έχουν να κάνουν με την οικονομία και την εργασία-, τους πρυτάνεις Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι., εκπροσώπους της εκκλησίας, του Σ.Ε.Β., των επιμελητηρίων, 5 εκπροσώπους των Δ.Ο.Ε., Ο.Λ.Μ.Ε., Ε.Φ.Ε.Ε., Δ.Σ.Α., κ.λπ.

Επανερχεται έτσι η λογική της συνευθύνης και της αφομοιωτικής συμμετοχικής διαδικασίας όλων (κρατούντων, φοιτητών μαθητών, εργαζομένων) της περιόδου '81-'85. Ταυτόχρονα εμφανίζεται και από άλλο δρόμο η δυνατότητα της άμεσης παρέμβασης του κεφαλαίου στο περιεχόμενο της γνώσης μέσω του Σ.Ε.Β. και των πολλαπλών εκπροσώπων υπουργείων και γενικών γραμματειών.

Στον ίδιο νόμο επίσης θεσμοθετείται στα πλαίσια του Ε.ΣΥ.Π. «Μονάδα ανα-

γνώρισης ισοτιμίας τίτλων σπουδών και μεταφοράς διδακτικών πιστωτικών μονάδων». Έτσι αθώα, γενικά και αόριστα. Και μάλιστα, μόνο στη μονάδα αυτή δίνονται μεγάλος βαθμός αυτοτέλειας, αφού οι αποφάσεις της «κατ' εξαίρεση» δεν υποβάλλονται στη Διοικούσα Επιτροπή του Ε.ΣΥ.Π. ή σε άλλα όργανα για έγκριση αλλά οριστικοποιούνται με την έκδοσή τους».

Όμως, η θεσμοθέτηση πιστωτικών μονάδων σπουδών σημαίνει ότι σε κάθε τμήμα Πανεπιστημίου και σε κάθε μάθημα από Πανεπιστήμιο σε Πανεπιστήμιο, καθώς και στο ίδιο εκπαιδευτικό ίδρυμα, θα αντιστοιχούν κάποιες μονάδες, για παράδειγμα 7, 8, 9, κ.λπ.

Ανάλογα λοιπόν με το ποια μαθήματα, σε ποια Πανεπιστήμια και για πόσα εξάμηνα παρακολούθησε ο φοιτητής, καθώς και με το σε ποια ειδικά σεμινάρια συμμετείχε, θα παίρνει πιστωτική εκπαιδευτική κάρτα αντιστοιχού συνολικού αριθμού πιστωτικών μονάδων. Πίσω απ' αυτή τη θεσμοθέτηση φαίνεται η πρόθεση υλοποίησης της αποκρουστικής συντηρητικής παιδαγωγικής αντίληψης σύμφωνα με της οποίας: «Σαν Α.Ε.Ι. ορίζεται ό,τι είναι πάνω από τα Λύκεια. Τα Α.Ε.Ι. θεωρούνται επιχειρήσεις και οι φοιτητές πελάτες. Τα ΑΕΙ "πωλούν" ό,τι ο πελάτης επιθυμεί. Τίτλο, δηλαδή, πιστωτικές κάρτες εκπαιδευτικών μονάδων ενός, δύο, τριών εξαμήνων ή και πτυχίο». Και μ' αυτό βγαίνουν στην αγορά εργασίας. Πάλι ο νόμος της αγοράς στο προσκήνιο. Η πολυκατηγοριοποίηση των φοιτητών, η επιβολή όχι άμιλλας αλλά ενός απάνθρωπου ενδοφοιτητικού ανταγωνισμού, η σύνδεση, για να το πούμε με όρους υπερβολής, της παιδείας με την παραγωγικότητα - ανταγωνιστικότητα και με ότι αυτό συνεπάγεται στην τελική διαμόρφωση της προσωπικότητας και στη συλλογική δράση των φοιτητών.

Αλλαγές λοιπόν... Αλλαγές καλοκαιριάτικα. Κατά διαβολική σύμπτωση το

καλοκαίρι του 1992 πέρασε ο νόμος 2083/92 και επίσης κατά σύμπτωση καλοκαίρι του '95 πέρασαν οι μεταπτυχιακές στα Α.Ε.Ι., η αύξηση του ορίου ηλικίας των καθηγητών των Α.Ε.Ι. και η εξαγγελία για την αλλαγή των εισαγωγικών εξετάσεων στα Α.Ε.Ι. Η εξαγγελία μάλιστα αυτή δημιούργησε μεγάλη κινητικότητα στα Μ.Μ.Ε.

Ωστόσο, οι αλλαγές στις εισαγωγικές εξετάσεις δεν μπορούν να δοθούν αποκομμένες από τις σχεδιαζόμενες αλλαγές σε Γυμνάσια και Λύκεια. Πρόκειται για αλλαγές που στοχεύουν -σύμφωνα με τις υπουργικές εξαγγελίες- στη δημιουργία σχολείων δημοσίων αλλά και κρατικών που θα μπορούν να ιδρύνουν «δήμοι και άλλοι φορείς». Στην ουσία επιχειρείται η δημιουργία σχολείων πολλαπλών ταχυτήτων και έντονων κοινωνικών διαχωρισμών ανάλογα με το κοινωνικό και οικονομικό στάτους των φτωχογειτονιών της Αθήνας και των γνωστών επώνυμων προαστείων της. Σχολείων ευέλκτων, αφού θα μπορούν να ιδρύνονται από διάφορους φορείς. Σχολείων που μπορεί να επιλέγει κάθε μαθητής-πελάτης, αφού καθένα απ' αυτά θα θεωρείται επιχείρηση, σύμφωνα με τις τελευταίες αποκρουστικές «παιδαγωγικές αντιλήψεις» που έχουν γίνει πράξη στα κοινωνικά κατηγοριοποιημένα σχολεία των φτωχογειτονιών του Λονδίνου.

Σ' αυτά λοιπόν τα υπό σχεδιασμό κοινωνικά κατηγοριοποιημένα σχολεία πολλαπλών ταχυτήτων θεσμοθετούνται πάλι ενιαίες εξετάσεις σε 4-6 μαθήματα ενιαίου κορμού σπουδών για όλες τις τάξεις του Λυκείου και σε 3 μαθήματα επιλογής στη Γ' Λυκείου. Η συμμετοχή στις εξετάσεις των 7-9 αυτών μαθημάτων θα οδηγήει στην απόκτηση του Εθνικού Απολυτηρίου, το οποίο θα χρησιμεύει για την εισαγωγή στα Α.Ε.Ι. και την ανεύρεση εργασίας στον ιδιωτικό τομέα.

Μελετάται επίσης η καθιέρωση πανελλήνιων διαγνωστικών τεστ στην Α' και Β' Λυκείου και η σύνδεσή τους με

την εισαγωγή στα Α.Ε.Ι. Εισαγωγή στα Α.Ε.Ι. που θα γίνεται σε συνδυασμό με συνετελεστές κατά εξεταζόμενο μάθημα, οι οποίοι θα ορίζονται από τα τμήματα ή τις σχολές των ΑΕΙ/ΤΕΙ χωρίς κατοχύρωση μαθήματος.

Καταργούνται επίσης οι δέσμες και... δημιουργούνται κύκλοι σπουδών.

Τριάντα χρόνια λοιπόν μετά από τη θέσπιση των πρώτων πανελληνίων εξετάσεων εξαγγέλεται η έκτη τροποποίησή τους. Προηγήθηκαν αυτές του 1964 (αρχή), του 1965-66, του 1967-69, του 1980-82 και 1983-1995. Αξίζει ωστόσο να θυμηθούμε πως αχνά από το 1967-69 και από το 1980-82 πιο έντονα, το σύνολο των εκπαιδευτικών μέτρων, και επομένως και το εξεταστικό, οδήγησε στη βαθμιαία αλλά σταθερή αλλαγή της κοινωνικής σύνθεσης των φοιτητών Α.Ε.Ι. σε βάρος των παιδιών της εργατικής λαϊκής πλειονότητας.

Οδήγησε επίσης στον πολυτεμαχισμό της παρεχόμενης γνώσης, ώστε τα παιδιά να βγαίνουν από το Λύκειο με περιορισμένο πνευματικό ορίζοντα, λοβοτομημένη την κριτική σκέψη. Μέσω των πολλαπλών Λυκείων (Ε.Π.Α., Τεχνικό, Επαγγελματικό, Κλασικό, Μουσικό, Αθλητικό, Εκκλησιαστικό, δέσμες κ.λπ.) οι γνώσεις παρέχονται κατά φέτες στους μαθητές, ώστε αυτοί να λειτουργούν σαν έλλογη πρόεταση των μηχανών, σαν απαραίτητα εξαρτήματα μιας προσχεδιασμένης παραγωγής.

Αντί δηλαδή οι μαθητές να επιλέγουν μαθήματα με βάση τις ιδιαίτερες κλίσεις και ενδιαφέροντά τους, αντί σ' όλα τα σχολεία το οικοδόμημα της γνώσης να στηρίζεται σε ενιαία μαθήματα που θα βοηθούν τους μαθητές να διεισδύουν άφοβα και τολμηρά στους νόμους κίνησης της κοινωνίας και της φύσης (ιστορία, κοινωνιολογία, οικονομία, γλώσσα, σύγχρονη φυσική, χημεία, μαθηματικά, βιολογία, τέχνη, αθλητισμός), αντί η θεωρία ταυτόχρονα να δένεται με την πράξη με αντίστοιχο μάθημα που θα οδηγεί στο τέ-

λος σε πρώτες επαγγελματικές γνώσεις, αντί δηλαδή το σχολείο να μαθαίνει το μαθητή να σκέφτεται στην εποχή μάλιστα της τεχνολογικής και επιστημονικής έκρηξης, αντί να δημιουργούνται οι όροι για ενιαίο δωδεκάχρονο σχολείο που θα συμβάλλει στη συγκρότηση ανθρώπων με ευρύ πνευματικό ορίζοντα, ικανών να σταθούν στην κοινωνία, και αντί η γνώση να αντιμετωπίζεται ως σπουδαία ανθρωπινή ανάγκη με την ταυτόχρονη λήψη μέτρων ελεύθερης πρόσβασης σ' αυτή το Υπουργείο διατηρεί τους κύκλους αντί των δεσμών, αναγορεύει ως πρότυπο σχολείο το Πολυκλαδικό Λύκειο που πολυδιασπά τη γνώση ήδη από τη Β' Λυκείου με τους πολλαπλούς κύκλους και πολλαπλασιάζει τις εξετάσεις για τα Α.Ε.Ι. Παρεπιπτόντως αυτές οι αλλαγές αδηγούν σε νέα «άνθηση» των φροντιστηρίων.

Όμως θα πρέπει να παρατηρήσει κανείς πως το ΥΠ.Ε.Π.Θ., παρ' όλο που διατηρεί τους κύκλους, παρόλο δηλαδή που η βασική του αντίληψη της παροχής της γνώσης κατά έτος είναι παρούσα, εντούτοις, με τη διεύρυνση των μαθημάτων εξέτασης από 4 που είναι τώρα σε 6 ή 9 επιχειρεί και μια κάποια διεύρυνση του γνωστικού ορίζοντα των παιδιών που παρακολουθούν Λύκειο.

Διεύρυνση που είναι εντελώς απαραίτητη λόγω της επιστημονικής - τεχνικής έκρηξης, και η οποία είναι ταυτόχρονα επικίνδυνη για τους «πάνω», γιατί η ευρύτητα στη γνώση και η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης εμπειριέχει κινδύνους για τους κρατούντες. Γι' αυτό και σ' αυτό το σημείο - δηλαδή μέχρι πού και ποια να είναι η διεύρυνση - το ΥΠ.Ε.Π.Θ. παρουσιάζει μια αβεβαιότητα. Ταυτόχρονα παίρνει μέτρα ελέγχου του περιεχομένου της γνώσης προκαθορίζοντας με αυστηρότητα αναλυτικά και ωρολόγια προγράμματα και θεομοθετώντας τη δυνατότητα άμεσης παρέμβασης στο περιεχόμενο της γνώσης από ιδιώτες.

Το ΥΠ.Ε.Π.Θ. επιχειρεί λοιπόν να δώσει κύρος, να αναβαθμίσει το υπάρχον Λύκειο που βρίσκεται σε έσχατη κρίση. Ταυτόχρονα παίρνει μέτρα ώστε τα Λύκεια να αποτελέσουν εκκολαπτήρια συνειδησεων εντεταγμένων σε βάθος στις αξίες και στις αρχές της σημερινής κοινωνίας της αγοράς και της ανθρώπινης εκμετάλλευσης. Εκεί στοχεύει η προσπά-

θεια του ΥΠ.Ε.Π.Θ. Προσπάθεια και πολιτική που σαν παρενέργεια θα' χει και την αύξηση της παραπαιδείας.

Ωστόσο αυτά σχεδιάζουν οι «πάνω» που μίλησαν... Το θέμα είναι τι θα γίνει μ' αυτούς που σιωπούν μέχρι τώρα. Τους «κάτω», τους μαθητές και τους φοιτητές, τους δασκάλους και τους καθηγητές, και γενικότερα τους εργαζόμενους.